

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Τὰ οἰκονομικὰ ἰδρύματα καὶ ὁ οἰκονομικὸς βίος τῶν ἀνθρώπων.

«Οἰκονομικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος»

Ἀριστοτέλης.

Ἄν εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνον ζήσεται ἄνθρωπος, εἶναι ἔξ ἴσου ἀληθὲς τὸ "Primum Vivere deinde Philosophari". Ὡς ἐκ τούτου ὁ οἰκονομικὸς βίος τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ ἅλαι πρὸς τοῦτο ἐνέργειαι αὐτοῦ εἶναι μεγίστης σημασίας εἰς πᾶσαν Κοινωνίαν. Ἀναφέρονται δ' αἱ ἐνέργειαι αὗται εἰς τὴν παραγωγὴν, τὴν συγκέντρωσιν, τὴν διανομὴν καὶ τὴν κατανώσιν τῶν ἀγαθῶν, περιλαμβάνουσι δὲ τὰ διάφορα εἶδη τῆς γεωργίας, τὰ εἶδη τῆς βιομηχανίας καὶ βιοτεχνίας, μέγα μέρος τῶν μέσων μεταφορᾶς, τὸ τηλέφωνον καὶ τὸν τηλεγράφον, τὰ καταστήματα καὶ τοὺς ἐμπορικὸς οἴκους, τὰς τραπεζὰς καὶ τὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα. Τόσον δὲ σπουδαῖαι εἶναι αἱ οἰκονομικαὶ λειτουργίαι καὶ τόσον περίπλοκοι, ὥστε ἰδίᾳ ἐπιστήμη ἀνεπτυχθῆ πραγματευομένη περὶ αὐτῶν, ἡ Οἰκονομική, καὶ ἰδία ἰδρύματα, Οἰκονομικά, διὰ δὲς δηλ. λειτουργοῦσαι πρὸς ἐξυτηρήτησιν τοῦ ρηθέντος σκοποῦ.

Τὰ οἰκονομικὰ ὅμως ἰδρύματα δὲν εἶναι μόνον προϊόντα τῶν ἀνωτέρω οἰκονομικῶν λειτουργιῶν, ἀλλὰ καὶ ὁρισμένου πολιτισμοῦ καὶ ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν ἐν τῇ συνθέσει καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ των, ὅλων τῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ τούτου.

Οὕτω διάφοροι παράγοντες ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν καὶ δη 1) Αἱ φυσικαὶ πηγαὶ καὶ τὸ περιβάλλον, ἅτινα ὑπαγορεύουσι καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸ εἶδος τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως. Οὕτως οἱ Ἑσκιμῶοι δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν, οἱ δὲ Δωδεκανήσιοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν αἰλιαν καὶ δὴ σπόγγων. 2) Ὁ βαθμὸς τῆς τεχνολογικῆς προόδου ἐπιδρᾷ καὶ καθορίζει τὸν οἰκονομικὸν βίον, μέγα δ' ἐμπόριον ἀναπτύσσεται ὅταν ἡ πρόοδος αὕτη εἶναι μεγάλη, μικρὸν δὲ, ὅταν εἶναι μικρά, ὡς εἰς μίαν κοινωνίαν ἀλιέων. 3) Τὰ κύρια διαφέροντα τοῦ πολιτισμοῦ, ἐκδηλούμενα ἰδίᾳ εἰς θρησκευτικὰς, πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς ὁργανώσεις ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὸ εἶδος τοῦ οἰκονομικοῦ βίου. Οὕτω μαγεῖαι καὶ πίστεις καὶ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὴν μορφήν τοῦ οἰκονομικοῦ βίου. ("Ορα καὶ βίον Κινέζων).

Εἰς τε τὰς πρωτογόνους κοινωνίας καὶ εἰς τὰς σημερινὰς προηγμένας ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἡμέρας του ἀσχολεῖται πρωτίστως εἰς τὴν

ἐξεύρεσιν τῶν μέσων τῆς συντηρήσεως, ἀγωνιζόμενος τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα. Καὶ εἰς μὲν τὰς πρωτογόνους κοινωνίας ὀλόκληρος σχεδὸν ὁ πληθυσμός, ἐξαιρέσει τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων, καταγίνεται εἰς τὴν ἀλιείαν, τὸ κυνήγιον καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἐλάχιστον δὲ χρόνον τῆς ἡμέρας διαθέτει εἰς τελετὰς — θρησκευτικὰς πρὸ παντός —, πολεμικὰς ἀσχολίας ἢ πολιτικὰς. Εἰς τὰς προηγμένας ὅμως κοινωνίας οἱ ἄνθρωποι σήμερον, ἔνεκα τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, εἶναι ἀπησχολημένοι καὶ οἱ ἄρρενες, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ οἱ θήλειαι εἰς εἰδικὰς ἐργασίας καὶ εἰδικὰ ἐπαγγέλματα ἢ εἰς πλείστας ὁργανώσεις οἰκονομικῆς φύσεως, ὡς εἶναι τὰ σωματεῖα, τὰ συνδικάτα, οἱ συνεταιρισμοὶ (πιστωτικοί, παραγωγικοί, καταναλωτικοί), αἱ διάφοροι ἐργατικαὶ ἐνώσεις κ.λ.π. Παρὰ ταύτας δὲ τὰς οἰκονομικὰς τῶν ἀσχολίας οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι ἀπασχολοῦνται καὶ εἰς ἄλλα ἔργα, θρησκευτικὰ, καλλιτεχνικὰ, ἐκπολιτιστικὰ, πολυπλοκωτέρας σχέσεως πρὸς τὸ φυσικὸν περιβάλλον καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῶν δημιουργήσαντες ἢ ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος. Ὁ οἰκονομικὸς ἐπομένως βίος τῶν ἀνθρώπων, ὡς τμήμα τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ βίου εἶναι ἀνάγκη νὰ μελετηθῇ κεχωρισμένως καὶ δὴ ἀναλόγως τῆς σημασίας καὶ τῆς ἀξίας του διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν πρόοδον.

Εἰς τὸν οἰκονομικὸν του βίον ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ἐργάζεται ἢ ἀτομικῶς, δι' ἴδιον κέρδος καὶ ὠφέλειαν, θησαυρίζων καὶ αὐξάνων τὴν ἀτομικὴν του περιουσίαν ἢ συνεργατικῶς μετ' ἄλλων, πρὸς γενικὴν καὶ ἀτομικὴν ὠφέλειαν. Καὶ οἱ μὲν πρωτόγονοι ἄνθρωποι ἀγνοοῦντες τὰς νεωτέρας ἐφευρέσεις, θύματα δὲ μᾶλλον ὄντες τῆς Φύσεως, ἦν δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποτάξωσι, μετὰ κόπου καὶ μόχθου καὶ διὰ πολλῶν κινδύνων κατώρθωσαν νὰ δαμάσωσι καὶ ἀποκτήσωσιν ἐν ἡ περισσότερα ζῶα, ἵππους λ.χ. ἀγρίους ἢ ἡμιόνους, καὶ νὰ χρησιμοποιήσωσι τούτους πρὸς περαιτέρω ἐπαύξησιν τῆς μικρᾶς, σχεδὸν ἐλάχιστης ἐν ἀρχῇ, περιουσίας των. Βραδύτερον ὅμως οἱ ἄνθρωποι διὰ τῆς ἐφευρέσεως μέσων καὶ μεθόδων εὐκολωτέρας ἀλιείας καὶ κυνηγίου, ἐξεῦρον τὰ μέσα ἐναποθηκεύσεως τῆς τροφῆς των καὶ τελειότερα μέσα καλλιέργειας τῆς γῆς, ἐξ οὗ ὁ ἀποθησαυρισμὸς τῆς τροφῆς καὶ ἡ προσκόλλησις τῶν δυναμένων ἐξ αὐτῶν εἰς ὠρισμένον τμήμα γῆς καὶ ὁ ἔνεκα τῆς οἰκονομικῆς τούτου σπουδαιότητος ἀγῶν φυλῶν καὶ ἀτόμων πρὸς κυριότητα καὶ κατοχὴν του.

Πρὸς ἀπόκτησιν τῆς περιουσίας ταύτης ἡ φυλὴ ἢ τὰ ἄτομα εἶχον νὰ παλαίωσιν ἐπὶ πολὺ πρὸς πολλὰς δυσχερείας καὶ μολονότι δὲν ἐβαρύνοντο ὑπὸ τῶν σημερινῶν προβλημάτων τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας, τῶν ἀπεργιῶν, τῶν πτωχεύσεων κ.λ.π., ἐν τούτοις πλείστα ὅσα προβλήματα εἶχον νὰ ἐπὶλύσωσιν ὡς λ.χ. τὸ τῆς ἀσφαλείας, τοῦ φωτισμοῦ ἐν καιρῷ νυκτός, τῆς καιρικίας, τῶν πλημμυρῶν, τῆς στοιχειώδους κατοικίας, ἐνδύσεως, διατροφῆς καὶ ὑγιεινῆς, ἀκολουθήσαντα διάφορα στάδια ἐξελίξεως ἐν τῷ οἰκονομικῷ αὐτῶν βίῳ, ὡς περαιτέρω πραγματευόμεθα.

Ἄλλὰ πῶς οἱ ἄνθρωποι διεχειρίζοντο τὴν περιουσίαν εἰς τὰς διαφόρους βαθμίδας τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως; ἀπὸ κοινοῦ, ἢ ἀτομικῶς;

Ι. Ἡ περιουσία εἰς τὴν πρωτόγονον κοινωνίαν.

Πιστεύεται ὑπὸ πολλῶν ὅτι εἰς τὴν πρωτόγονον κοινωνίαν ἡ περιουσία ἦτο κοινή, ἐπεκράτει δηλαδὴ σύστημα κομμουνιστικόν. Εἶναι τοῦτο ἐξ ὁλοκλήρου ἀληθές;

Πλείστοι καὶ σπουδαῖοι ἐρευνηταὶ (Λέμαν, Γρόσμαν, Χόμπεργκ) καὶ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ παραδόσεις διαπιστοῦσιν ὅτι εἰς τὴν νηπιώδη τῆς ἀρχαιότητος (προϊστορικὴν) ἐποχὴν ὑπῆρχε πράγματι κοινοκτημοσύνη καὶ ἐπραγματοποιήθη ὁ χριστιανικὸς παράδεισος εἰς τὰ περὶ τὸν Καύκασον καὶ τὴν Ἀρμενίαν μέρη, ἕνεκα τοῦ τροπικοῦ τότε κλίματος τῶν μερῶν ἐκείνων. Οἱ ἄνθρωποι τότε ἔζων ἐκ τῶν καρπῶν τῶν καρποφόρων δένδρων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, ταῦτα δὲ ἦσαν κοινὰ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Κατοικίαι δὲν ὑπῆρχον, διότι δὲν εἶχον τούτων ἀνάγκην, ὡς δὲν εἶχον ἀνάγκην καὶ ἐνδυμάτων. Νόμοι ὡσαύτως δὲν ὑπῆρχον. Μεταβληθέντος ὁμως βραδύτερον τοῦ κλίματος ἐκ τροπικοῦ εἰς ψυχρότερον, πλείστα τῶν δένδρων ἐκείνων ἐξηρανθήσαν καὶ ἐξέλιπον· ὄθεν πείνα καὶ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐπεκράτησεν, ἀγαγὼν εἰς σύγκρουσιν καὶ ἀλληλοσπαραγμὸν. Χρησιμοποιοῦν ὁμως τὸ λογικόν του ὁ ἄνθρωπος ἐσκέφθη νὰ ἐργασθῆ σπεύρων σπόρους, μεταφυτεύων δένδρα καὶ καλλιεργῶν αὐτά. Τοιοῦτοτρόπως ἤρχισεν ἐμφανιζομένη ἔκτοτε ἡ ἐπὶ τῆς γῆς ἰδιοκτησία καὶ συνεχῶς στερεομένη, σὺν αὐτῇ δὲ ἤρχισε καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς πείνης καὶ τοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ καὶ ἡ εἰσοδὸς του εἰς τὸν πολιτισμὸν. Κατὰ ταῦτα τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας, ὅπερ ζητοῦσιν οἱ κομμουνισταὶ (ὡς περαιτέρω θὰ ἴδωμεν) νὰ ἐκριζώσωσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι προαιώνιον «ἄγραπτον· κἀσφαλὲς θεῶν νόμιμον, ἀείποτε ζῶν» κατὰ τὸν Σοφοκλέα.

Ἱστορικῶς ἐξετάζοντες, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν, τὰ διάφορα εἶδη τῆς περιουσίας, παρατηροῦμεν ὅτι καὶ ἡ ἀκίνητος περιουσία καὶ ἡ κινητή, ἡ προνομιακὴ περιουσία, οἱ δοῦλοι κ.λ.π. καὶ ἡ κληρονομικὴ περιουσία ἦσαν ἰδιοκτησία, ἀλλὰ καὶ κοινή περιουσία μᾶλλον τῆς οἰκογενείας.

Τοιαύτη δὲ ὑπῆρξεν ἀκόμη καὶ πρὸ τοῦ Δράκοντος καὶ τοῦ Σόλωνος, ὅστις ὑπῆρξεν εἰς τῶν μεγίστων τῆς ἀρχαιότητος σοσιαλιστῶν (ἵνα μεταχειρισθῶμεν σύγχρονον ὄρον) νομοθετῶν, πολὺ δὲ περισσότερον εἰς τὴν Σπάρτην· κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Λυκούργου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξηκολούθει καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ φεουδαλισμοῦ, καθ' οὓς τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας τῶν ἀντικειμένων ἀνῆκεν εἰς τὴν φυλὴν, ἢ εἰς μικροτέρας ἐξ αἵματος ομάδας, ὡς ἡ οἰκογένεια ἢ τὸ γένος, μικρὰ δὲ ἀντικείμενα ἀνῆκον εἰς τὰ ἄτομα. Τὸ φαινόμενον ἐπίσης τῆς κληρονομίας μετὰ διαφόρων περιορισμῶν εἰς τὴν κληροδοτήσιν παρατηρεῖται εἰς ἀμφοτέρας τὰς κοινωνίας. Ἡ μόνη δὲ διαφορὰ ὡς πρὸς τοῦτο μεταξὺ τῶν δύο κοινωνιῶν συνίσταται εἰς τὸ ὅτι εἰς τὴν φεουδαλικὴν κοινωνίαν τὰ δικαιώματα τῆς ἰδιοκτησίας καθωρίζοντο μᾶλλον ἐκ προσωπικῶν ἢ ἐκ συγγενικῶν σχέσεων.

Γενικῶς δὲ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεσαίου αἰῶνος ἡ περιουσία ἐστηρίζετο εἰς τὸ ἔθιμον καὶ τὴν ἰσχύν, ἐνῶ εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους βασίζεται ἐπὶ τοῦ νόμου. Ἦδη ἀπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἡ περιουσία ἦτο ἴδρυμα νομικόν.

Β. Ἡ περιουσία εἰς τὴν νεωτέραν κοινωνίαν.

Εἰς τὴν νεωτέραν κοινωνίαν ἡ περιουσία καθορίζεται ὑπὸ νόμων καθοριζόντων τὰ τῆς κατοχῆς αὐτῆς, τὰ τῆς διανομῆς, τῆς μισθώσεως καὶ τῆς διαθέσεως ἢ τῆς κυριότητος αὐτῆς, ἀλλ' οἱ νόμοι οὗτοι εἶναι λεπτομερέστεροι καὶ συνθετώτεροι, προελθόντες ἐκ τῶν πολυπληθεστέρων καὶ τῶν διαφόρων ἀναγκῶν, αἵτινες πιέζουσι τὴν σημερινὴν κοινωνίαν. Πλὴν τοῦ χαρακτηριστικοῦ ὁμοῦς τούτου ἡ νεωτέρα κοινωνία παρουσιάζει καὶ ἕτερον, τὸ τῆς πολυμορφίας τῆς ἰδιοκτησίας, τ.ἔ. οὐχὶ μόνον ἰδιοκτησίαν ὁμαδικήν (κοινοτικήν, ἐταιρικήν, συγγενικήν κ.λ.π.) ὡς εἰς τὸν Μεσαίου αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ μεγίστην ἰδιοκτησίαν τῶν ἐργοστασίων καὶ ἐταιρειῶν, ἢ τῶν διαφόρων «νομικῶν προσώπων».

Αἱ ὁργανώσεις αὗται, προελθούσαι ἐκ τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν τεχνῶν, ἀποτελοῦσι τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς νεωτέρας κοινωνίας. Ἀντὶ λοιπὸν τῆς οἰκιακῆς βιομηχανίας τῶν προηγουμένων κοινωνιῶν, ἔχομεν σήμερον σωματεῖα, ὁργανώσεις, ἐταιρείας καὶ συνεταιρισμούς, Corporations καὶ συνθετώτερας ἐταιρείας, ἐργοστάσια πλήρη μηχανῶν, ἐμπόριον, τραπέζας, χρῆμα, ὁμολογίας, γραμμάτια ἔχοντα κυκλοφορίαν οὐχὶ μόνον ἐντὸς ἐνὸς κράτους, ἀλλ' εἰς ἄλλον τὸν κόσμον. Ἔχομεν ἐνώσεις ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων πρὸς προστασίαν τῶν συμφερόντων των, θεσμόν, ὅστις, ὡς εἶδομεν, ἔχει τὴν προῖστορίαν του εἰς τὰς ἐταιρείας τῶν τεκτόνων τοῦ Μεσαίου αἰῶνος. Ἔχομεν συμβόλαια σαφῶς καθορίζοντα τὰς μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων συμφωνίας καὶ νομικῶς ὑποστηριζόμενα καὶ συμβολαιογράφους.

Ὁ ἄνθρωπος τῆς νεωτέρας κοινωνίας, ἀντὶ τὸ ἐξαρτᾶ τὴν οἰκονομικὴν του ζωὴν ἐκ τῶν στιβαρῶν χειρῶν του, ἢ ἐκ τῆς εὐνοίας τῆς Φύσεως, ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν του ἐπίσης πλείστας ἐφευρέσεις, χημικὰς καὶ φυσικὰς, δι' ὧν παράγει καὶ μεταφέρει τὰ προϊόντα του ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἕως τοῦ ἄλλου ἄκρου τῆς γῆς, ἐδημιούργησε δὲ πλείστας σχέσεις καὶ μεθόδους, αἵτινες πάλιν μετέβαλον τὰς προτέρας κοινωνικὰς καταστάσεις καὶ τοὺς ὅρους τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἐν τῇ παραγωγῇ, τῷ ἐμπορίῳ, τῇ βιομηχανίᾳ, τῇ καταναλώσει, τῷ κέρδει κ.λ.π. Αὗται ἐπήνεγκαν καὶ ἄλλας μεταβολάς, οἷα ἡ συγκέντρωσις τοῦ χρήματος εἰς χεῖρας ὀλίγων, ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν μὲν — τῶν πολλῶν — ὑπὸ τῶν ὀλίγων, ἡ ἐκμίσθωσις τῶν μὲν ὑπὸ τῶν δέ, ἡ διαίρεσις εἰς ὀλίγους πλουσίους καὶ πολλοὺς πτωχοὺς, καὶ ἰδίως ἡ μετὰ τὸν μέγαν πόλεμον εἰς μεγίστην ἄλιμακα ἀνεργία, κυρίως εἰς τὰ βιομηχανικὰ κράτη, ὡς εἶναι ἡ Ἀγγλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἀμερική κ.λ.π. αἰτίαν ἔχουσα τὸν μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐθνῶν βιομηχανικὸν ἀνταγωνισμόν, τὴν ἀκατάλληλον παρασκευὴν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ἀτόμων καὶ ἄλλας ἐκ προσωπικῶν ἐλαττωμάτων αἰτίας. Ἐκ τούτου γένοι

τάσεις ανεφάνησαν, νέα συστήματα και νέα πειράματα οικονομικῆς πρωτίστως αναδιοργανώσεως τῆς κοινωνίας, περὶ ὧν περαιτέρω ὁ λόγος.

Β. Σπουδαιότης τῆς περιουσίας.

Εἰς τὰς παρούσας ἡμέρας ἀκούονται καὶ γράφονται ἀντίθετοι γνῶμαι περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς περιουσίας διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον. Οἱ μὲν ἐπιμένουσιν ὅτι ἡ ἰδιοκτησία παρέχει χαρὰν, ἐπιβάλλει τὸν αὐτοσεβασμὸν, αὐξάνει τὴν φιλοδοξίαν τῶν ἀνθρώπων, εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν κοινωνικῶν σχέσεων καὶ συντελεῖ εἰς τὴν οικονομικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἐπάρκειαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀναπτύσσει τὴν προσωπικότητα, καλλιεργεῖ τὴν ἔξιν καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς τάξεως, διερεθίζει τὴν ἄμιλλαν, συνενοῖ τὰ ἄτομα πρὸς προστασίαν τῆς, καὶ ἔνεκα τῆς πρὸς αὐξήσιν ἐπιθυμίας χαλυβδώνει τὸν χαρακτήρα διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως πολλάκις τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν στέρησεων αὐτοῦ ἐπὶ τῷ σκοπῷ αὐξήσεως τῆς περιουσίας, ἐπαυξάνει τέλος τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀποβάλλει τὸν φόβον τῆς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐξαρτήσεως. Διὸ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. Β Α 17) δύο ἀναγνωρίζει τὰ διεγείροντα τὸ διαφέρον καὶ τὸ φίλτρον τῶν ἀνθρώπων ἐλατήρια, τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν οἰκογενειακὴν στέρησιν ἀφ' ἑτέρου, τὰς ὁποίας ὁ Πλάτων εἰς τὴν Πολιτείαν του δὲν ἐπιτρέπει νὰ ὑπάρχουν.

Ἄλλοι ὅμως διατείνονται ὅτι ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία εἶναι ἡ πηγὴ τῶν κοινωνικῶν κακῶν καὶ ἐπομένως αἰτία δημιουργίας καθ' ἑκάστην σοβαρῶν κοινωνικῶν προβλημάτων. Συναθροισθεῖσα εἰς τὰς χεῖρας ὀλίγων κατέστησε τοὺς πολλοὺς ἐξηρητημένους ἀπὸ τῆς καλωσύνης ἢ τῆς κακίας τῶν ἄλλων ἢ ἐξάρτησις δ' αὕτη ἐπιφέρει συνήθως διατάραξιν τῶν μεταξὺ αὐτῶν σχέσεων, πάλιν τῶν ἀκτημόνων πρὸς τοὺς ἰδιοκτῆτας καὶ συνηθέστατα διὰ τοὺς πρώτους ἀπώλειαν τοῦ ἠθικοῦ των, πτωχείαν πνευματικὴν καὶ ὑλικὴν, πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν ἐκφυλισμὸν καὶ στέρησιν τῶν μέσων πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητός των. Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ συγκέντρωσις τῆς περιουσίας εἰς χεῖρας ὀλίγων μεταβάλλει αὐτοὺς εἰς ἐγωϊστάς, ἐκμεταλλευτάς, ἀλαζόνας καὶ ἀσώτους.

Τὸ φαινόμενον αὐτὸ τῆς συγκεντρώσεως τῆς περιουσίας εἰς χεῖρας τῶν ὀλίγων εἶναι ἐμφανέστατον εἰς τινὰς χώρας, ἰδίᾳ τὴν Ἀμερικὴν, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γαλίαν καὶ τὴν Πρωσσίαν, ὅπου μόνον τὰ 2)5 τῶν κατοίκων ἔχουσιν ἀξίαν λόγου περιουσίαν.

Εἶναι λοιπὸν πηγὴ κακοῦ ἡ ἰδιοκτησία ;

Ἐπισημαστέον ὅτι ἡ πρὸς ἰδιοκτησίαν ὁρμὴ παιδεύουσα μέχρι τῆς κτήσεώς της τὸν ἀνθρώπον, παρέχει εἰς αὐτὸν βραδύτερον τὰ μέσα ἀκόπου ζωῆς, εἶναι ἀληθές. Ὅτι ὁ πλασθεὶς ἰκανώτερος διὰ τὴν ζωὴν δὲν πρέπει νὰ γίνῃ θῦμα χάριν τῆς ἀνέτου ζωῆς τῶν ἄλλων, φαίνεται λογικὸν καὶ δίκαιον. Ἄλλ' ἐπίσης εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ συγκέντρωσις τοῦ χρήματος εἰς χεῖρας ὀλίγων καὶ ἡ εἰς βάρος τῶν ἄλλων κατανομή τῆς περιουσίας, ἄνευ οὐδενὸς περιορισμοῦ, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς περὶ τῶν συνανθρώπων, τῶν παραγωγῶν καὶ τῶν ἐργατῶν ἀντιλήψεως καὶ προνοίας, εἶναι μερικὴ αἰτία καὶ τῆς πτωχείας καὶ τοῦ ἀτομικοῦ.

καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἐκφυλισμοῦ, τοῦτο οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῆ, ὅπως δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῆ ὅτι καὶ ἡ ἴση μεταξὺ πάντων κατανομή τῆς περιουσίας δὲν εἶναι ἐπαρκῆς διὰ τὴν κοινὴν αὐτῶν εὐδαιμονίαν.

Ἡ λύσις λοιπὸν τοῦ προβλήματος τῆς ἰδιοκτησίας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κτήσεως αὐτῆς. Ὑπάρχουσι, τ. ἔ. ἐντιμοὶ καὶ ἠθικοὶ τρόποι κτήσεως τῆς περιουσίας, ἀλλὰ καὶ ἀνήθικοι. Οὕτως ἡ κτήσις τῆς περιουσίας δι' ἐφευρέσεως νέων μέσων καὶ μηχανῶν ἢ διὰ καλλιεργείας τῆς γῆς διὰ νέων μεθόδων ἢ διὰ μετατροπῆς φυσικῶν προϊόντων εἰς χρήσιμα εἶδη καὶ γενικῶς ἢ κτήσις τοῦ πλούτου ἐξ ἐργασίας, ἣτις δὲν ἐπιηρεάζει τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων καὶ δὲν ἐκμεταλλεύεται αὐτούς, εἶναι ἀξία τιμῆς, νόμιμος καὶ ἠθική.

Ὅθεν κέρδος ἐκ τινος ἐπιχειρήσεως ὑπερβάλλον τὸ ἀναγκαίου ποσὸν διὰ τὴν ἐπαρκῆ πληρωμὴν τῆς διευθύνσεως, διὰ λογικὸν τόκον τοῦ κατατεθέντος κεφαλαίου καὶ ἀπόθεμα τοσοῦτον, ὅσον ἀπαιτεῖται πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς μεγαλυτέρας ἐπαρκείας τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἀναπτύξεως αὐτῆς, εἶναι ἠθικῶς ἀδικαιολόγητον καὶ μὴ ἐπιτρεπόμενον(1).

Τὸ ὑπερβάλλον τοῦτο κέρδος δέον νὰ διανέμηται ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ τῆς Πολιτείας ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ, πρὸς αὔξησιν τοῦ μισθοῦ τῶν ἐργαζομένων καὶ διατήρησιν αὐτῶν καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτῶν ἐν ὑγείᾳ καὶ τιμῇ, ἀπόλαυσιν δὲ τῶν ἀγαθῶν τῆς ζωῆς, πνευματικῶν καὶ ὕλικῶν, καὶ συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς τὰς κοινωνικὰς λειτουργίας, σωματεῖα, ἐνώσεις καὶ τὰ ἄλλα ἰδρύματα, ὧν ἡ καρποφόρος λειτουργία ἐξασφαλίζει τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πρόοδον ἀτόμων καὶ κοινωνίας(2).

Ἀπ' ἐναντίας ἡ κτήσις περιουσίας διὰ χαρτοπαιξίας, ἢ διὰ ψευδῶν εἰδήσεων ἐν τοῖς χρημασθηρίοις, ἢ διὰ κλοπῆς, ἢ διὰ ληστείας, ἢ ψευδῆς πτώχευσις καὶ γενικῶς ὁ πλουτισμὸς ἄνευ κοινῆς τινος ὠφελείας, ἀλλὰ δι' ἀφαιρέσεως δι' ἀντικοινωνικῶν μέσων ἐκείνου τὸ ὅποῖον ὀφείλεται εἰς ἄλλους, ἢ διὰ τοκογλυφίας, ἐν ὀλίγοις ἢ ἐκμετάλλευσις, εἶναι ἀντικοινωνικὴ καὶ ἀνήθικος.

Καὶ εἶναι ἀτυχῶς παντοειδῆς ἢ ἐν τῇ σημερινῇ κοινωνίᾳ γινομένη ἐκμετάλλευσις.

Διότι ἀνήθικος εἶναι ἡ παροχὴ δημοσίου χρήματος χαριστικῶς εἰς τινα μόνον πολιτευόμενον, ἢ εἰς ομάδας ἐκμεταλλευτῶν, «ἀνθρώπων ὅμως τοῦ κόμματος», διότι οὕτω τὸ δημόσιον χρήμα χρησιμοποιεῖται μόνον πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὀλίγων.

Ἐκμετάλλευσις ἀνήθικος ἐπίσης εἶναι ἡ ὑπὸ ὠρισμένων ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων ἀπόκριψις τῶν τροφίμων ἢ τῶν ἀναγκαίων εἰδῶν, ἅτινα οὗτοι πωλοῦσιν εἰς τιμὰς ὑπερόγκους.

Ἐκμετάλλευσις ἐπίσης εἶναι ὁ ὑποβιβασμὸς τῶν μισθῶν τῶν ἐργατῶν

(1) Report of the Archbishop's Fifth Committee. London 1918.

(2) Πρὸς καὶ Report of the British Labor Party, 1918 καὶ Ἀριστ. Πολιτ. Β, β 4 ἐνθα οὗτος παραδέχεται ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχη ἐν τινι μέτρῳ κοινὴ τῶν ἀγαθῶν χρήσις, ἀλλὰ πάντως ἕκαστος πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἰδιοκτησίαν του χωριστὰ ἀπὸ τῶν ἄλλων «δεῖ γὰρ πὼς μὲν εἶναι κοινὰς, ὅλων δ' ἰδίαις».

παρὰ τῶν προϊσταμένων ἐργοδοτῶν, καὶ ἡ χωρὶς πρόνοιαν πρὸς βελτίωσιν τῶν συντελεστῶν τούτων τῆς αὐξήσεως τοῦ πλούτου των χρησιμοποίησις αὐτῶν μόνον πρὸς παραγωγὴν περισσοτέρου κέρδους.

Ἐκμετάλλευσις καὶ δὴ ἀξία ἀγχόνης ἢ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ὑπὸ μικρᾶς ομάδος ἀνθρώπων δημιουργία ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ ψευδῶν εἰδήσεων πρὸς βλάβην τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ πρὸς πλουτισμὸν μόνον τῆς ομάδος ταύτης.

Ἐκμετάλλευσις καὶ ληστεία καὶ κοινωνικὸν ἔγκλημα εἶναι καὶ ἡ ἀνοχῆ τῆς πολιτείας ὑπὸ τινῶν τραπεζῶν λήψης παρὰ πτωχῶν βιοπαλαιστῶν καὶ ὑπαλλήλων τῶν οἰκονομιῶν των εἰς χρυσᾶς δραχμὰς ἐπὶ προσφορᾷ ὁμολογιῶν, καὶ ἡ ἀπότισις αὐτῶν ἀναγκαστικῶς εἰς τοὺς ὁμολογιούχους εἰς δραχμὰς ἀξίας ὅσον οὐδὲ ἐν φασόλιον.

Ἐκμετάλλευσις εἶναι τέλος ὑπὸ τοῦ κεφαλαίου ἢ μὴ ἀναγνώρισις τῆς ἐργασίας ὡς ἰσοτίμου πρὸς αὐτό.

Ἐκ τῆς παντοειδοῦς ταύτης ἐκμεταλλεύσεως, ὀφειλομένης εἰς τὴν ἔλθειν πολιτικῆς ἀγωγῆς, τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ λαοῦ καὶ κυβερνήσεών τινων καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀρχὴν τοῦ *Laisser faire*, προῆλθον μέγιστα σήμερον κοινωνικά προβλήματα, ἀπαιτοῦντα πρὸς λύσιν ἀναδιοργάνωσιν τῆς κοινωνίας διὰ παροχῆς ἴσων εὐκαιριῶν εἰς πάντα τὰ μέλη αὐτῆς καὶ ἀναλόγου ἰσοτιμίας εἰς ἐργοδότας καὶ ἐργάτας.

4. Αἱ μορφᾶὲ τῆς παραγωγῆς καὶ τὰ στάδια τῆς ἀναπτύξεως τοῦ οἰκονομικοῦ θείου.

Ἡ κοινωνία ἀναλόγως τῆς κυρίας ἀπασχολήσεως τῶν μελῶν της καὶ τοῦ εἴδους τῶν ὑλικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν, τ.ἔ. τοῦ πλούτου, τὸν ὅποιον ἐκάστοτε ἐπεδίωκε κατὰ τὴν ἐπὶ χιλιετηρίδας ἐξέλιξιν της, διῆλθε διάφορα στάδια καὶ μορφὰς τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Καὶ δὴ:

α) Τὴν θηρευτικὴν καὶ ἀλιευτικὴν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος, ζῶν ἡμιβάρβαρον ζωὴν ἐντὸς τῶν δασῶν καὶ πλησίον λιμνῶν, θαλασσῶν καὶ ποταμῶν, συνέλεγε κυρίως ἀγρίους καρπούς, ἐθήρευε ζῶα καὶ ἠλίευεν ἰχθῦς.

β) Τὴν ποιμενικὴν ἢ νομαδικὴν, καθ' ἣν, δαμάσας καὶ ἐξημερώσας διάφορα ζῶα, ἀπέζη ἐκ τῆς κτηνοτροφίας, ἀλλάσων τόπον διαμονῆς, ἀριόζοντα εἰς τὴν διατροφήν των ζώων του καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας του.

γ) Τὴν γεωργικὴν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἀνακαλύψας νέας τροφὰς (σῖτον, κριθήν, ἀραβόσιτον κ.λ.π.) καὶ μέσα καλλιέργειας αὐτῶν, ἐγκατεστάθη εἰς τόπον ὠρισμένον, συμπήξας κατοικίαν μόνιμον, ἐξ οὗ ἐγεννήθη ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ πατριον ἔδαφος, ἡ φιλοπατρία, καὶ ὁ πολιτισμὸς καὶ

δ). Τὴν βιομηχανικὴν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἐκαλλιέργησε διάφορα ἐπαγγέλματα καί, βοηθούτων τῶν ὁσημέραι πολλαπλασιαζομένων μέσων τῆς ἐπικοινωνίας, ἀντήλλαξε τὰ εἶδη τῆς παραγωγῆς του μετ' ἄλλων λαῶν, ἀναπτύξας τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν εἰς τὸ σημερινὸν αὐτῶν ὕψος πρὸς εὐημερίαν τῆς κοινωνίας.

Ἡ σημερινὴ κοινωνία, παρουσιάζουσα τὰς δύο μόνον ἐκ τῶν τεσσάρων μορφῶν τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως, διακρίνεται εἰς γεωργικὴν κοινωνίαν καὶ βιομηχανικὴν, ὑποδιακριθεῖσα εἰς μικροβιομηχανικὴν καὶ μεγαλοβιομηχανικὴν.

Ἡ διάκρισις αὕτη δὲν εἶναι πάντοτε σαφής, διότι συνηθέστατα κοινωνία τις δύναται νὰ εἶναι μεικτὴ, ὅταν συνδυάζῃ καὶ τὰ δύο ἢ καὶ τὰ τρία χαρακτηριστικά, εἰς διάφορον βαθμὸν ἕκαστον.

Αἱ κοινωνίαι αὗται τὰ μέγιστα διαφέρουσι καὶ ὕλικῶς καὶ πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς.

Β. Γεωργικὴ κοινωνία.

Εἰς τὰς κοινωνίας, ὅπου ἡ γεωργία εἶναι τὸ κύριον μέσον τῆς παραγωγῆς, αἱ διάφοροι κοινωνικαὶ ομάδες εἶναι αὐτάρχεις διότι παράγουσιν ὅ,τι εἶναι εἰς αὐτὰς ἀναγκαῖον, ἄνευ σημαντικῆς τινος ἐξαγωγῆς, καὶ προσαρμόζονται εὐκόλως εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν. Εἰς τὰς τοιαύτας κοινωνίας ἕκαστον μέλος ἐπαγγέλλεται πλεῖστα ἐπαγγέλματα, καὶ τοῦ γεωργοῦ καὶ τοῦ ὑποδηματοποιοῦ καὶ τοῦ ἐμπόρου καὶ τοῦ παντοπώλου καὶ τοῦ οἰνοπώλου καὶ τοῦ ψάλτου, ἂν μὴ, ὡς ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος συμβαίνει, καὶ τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διδασκάλου ταυτοχρόνως· αἱ κατοικίαι, μακρὰν ἀλλήλων, σχηματίζουσι συνοικισμοὺς ἢ κώμας· ἡ τεκνογονία παρατηρεῖται εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν, ἢ οἰκογενειακὴ δὲ πειθαρχία ὡς πρὸς τὰ ἥθη περισσότερον αὐστηρά, ἕνεκα τῆς ὀπωσδίποτε εἰς μικρὸν ἢ μέγαν βαθμὸν πατριαρχικῆς μορφῆς τῆς οἰκογενείας, ὃ δὲ οἰκονομικὸς βίος εἶναι περισσότερον ἀπλοῦς ἢ εἰς τὰς ἄλλας κοινωνίας.

Γ. Ἡ μικροβιομηχανικὴ κοινωνία.

Εἰς τὴν κοινωνίαν ταύτην παρατηρεῖται ἀνεπτυγμένον καὶ ὠργανωμένον τὸν οικονομικὸν βίον διὰ συμπήξεως σωματείων. Μέλη μιᾶς οἰκογενείας, ἐργάται ἔχοντες ἐπάγγελμά τι, ἐνοῦνται εἰς ἓν σωματεῖον μετὰ μελῶν ἄλλης οἰκογενείας, ἀλλ' εἰς τὸ αὐτό, ἢ παραπλήσιον ἐργαστάσιον ἐργαζομένων. Ἐκάστου τῶν μελῶν τούτων ἡ δρασίς εἶναι περιορισμένη ὑπὸ τῶν ὄρων τοῦ καταστατικοῦ τοῦ σωματείου των, ἐν δὲ τῇ ἐργασίᾳ ἕκαστος ἐπιτελεῖ τὰ καθ' ἑαυτὸν, ἐκτιμώμενος ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ τῆς παραγωγῆς του.

Δ. Ἡ μεγαλοβιομηχανικὴ κοινωνία.

Ἡ μεγαλοβιομηχανικὴ κοινωνία εἶναι φαινόμενον ἐξ ὀλοκλήρου νέον.

Ε.Υ.Δ. της Κ.Π.Ι.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Εἰς παρελθούσας ἐποχὰς οἱ μεγαλοβιομήχανοι ἦσαν σπάνιοι, ἐνῶ σήμερον ὑπάρχουσι πλεῖστοι εἰς τὰς ἐκβιομηχανισθείσας πόλεις.

Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς μεγαλοβιομηχανικῆς κοινωνίας εἶναι:

α) Χρῆσις μηχανικῶν μέσων καὶ εἰδίκευσις παμμεγίστη ἐν τῇ ἐργασίᾳ. Ἐνεκα τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐφευρέσεων ὁ ἐργάτης ἐμηχανοποιήθη καὶ αἱ κινήσεις του ἐν τῇ παραγωγῇ περιορίσθησαν εἰς ὀλίγας καὶ πάντοτε τὰς αὐτάς, αἱ δὲ φυσικαὶ δυνάμεις ὑπῆχθησαν εἰς τὴν χρῆσιν καὶ λειτουργίαν τῆς μηχανῆς, ὅπως ὁ ἀνεμος καὶ ἡ πτώσις τοῦ ὕδατος καὶ ὁ ἀτμός καὶ ὁ ἠλεκτρισμός καὶ ἴσως μετ' ὀλίγον, πλὴν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας, καὶ ἡ ἡλιακὴ θερμότης καὶ ἡ ἐξάτμισις τῆς θαλάσσης.

β) Ὁμοιοτυπία παραγωγῆς, παραγομένων κατὰ χιλιάδας καὶ ἑκατομμύρια, ὁμοίου τύπου ἀντικειμένων, ὡς τὰ διάφορα εἶδη τῶν καλτσῶν, φλανελλῶν, ὑποδημάτων, ἐνδυμάτων, αὐτοκινήτων, σιδηροδρόμων, ἀεροπλάνων, ἐξ οὗ ἀφθονωτέρα ἢ παραγωγή καὶ ὀλιγώτερα τὰ ἔξοδα.

γ) Συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου, διότι ἐν ἐργοστάσιον ἢ μεγάλη τις ἐπιχείρησις ἀπαιτεῖ ἀπαραιτήτως καὶ προκαταβολικῶς τὴν συγκέντρωσιν πολλῶν ἑκατομμυρίων ὡς κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως.

δ) Συγκέντρωσις τῶν ἐργοστασίων καὶ τοῦ προσωπικοῦ, διότι πρὸς οἰκονομικὴν ἐπιτυχίαν καὶ ἐξοικονόμησιν ὑλικῶν καὶ δυνάμεων εἶναι ἀνάγκη συγκεντρώσεως τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν μηχανημάτων εἰς πολλὰ συνδεόμενα οἰκήματα, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐν πειθαρχίᾳ καὶ τάξει οἰκονομεῖται πᾶσα ἐνέργεια καὶ δύναμις, ὥστε οὐδὲν ν' ἀπόλλυται.

Ἡ τοιαύτη συγκέντρωσις ἐπάγεται τὴν ἴδρυσιν καὶ οἰκημάτων διὰ τοὺς ἐργαζομένους καὶ σχολείου καὶ ἐκκλησίας καὶ παντὸς ἄλλου παιδευτικοῦ καὶ ψυχαγωγικοῦ μέσου διὰ τὸν ἐλεύθερον χρόνον τῶν ἐργαζομένων ἢ τῶν τέκνων αὐτῶν.

Τοιοιτοτρόπως ὁ ἐργάτης, εἴτε σωματικῶς ἐργαζόμενος διὰ καταβολῆς μυϊκῆς κυρίως δυνάμεως, εἴτε πνευματικῶς, εἶναι τὸ μέσον τῆς παραγωγῆς. Καὶ εἰς μὲν τὰς γεωργικὰς ἢ ἀπλῶς πρωτογόνους κοινωνίας ὁ ἐργάτης ἦτο χειροτέχνης μᾶλλον ἢ πνευματικὸς ἐργάτης, εἰς τὰς μικροβιομηχανικὰς ὅμως καὶ τὰς μεγαλοβιομηχανικὰς ἰδίᾳ, παρὰ τὸν χειρῶνακτα, τὸν μηχανοποιηθέντα καὶ ἐλαττωθέντα εἰς ἀριθμόν, σῶμα ἴδιον πνευματικῶν ἐργατῶν ἀνεπτύχθη, τῶν διευθυντῶν, τῶν τμηματαρχῶν, τῶν ἐποπτῶν, τῶν σχεδιαστῶν καὶ τῶν εὐρετῶν νέων τύπων ἐμπορεύματος, νέων εἰδῶν παραγωγῆς.

Αἱ μορφαὶ τῆς συναλλαγῆς καὶ τὰ ἐδρεύματα αὐτῆς.

Οἱ ἄνθρωποι, εἴτε ὡς ἄτομα εἴτε ὡς Ἔθνος, δὲν δύνανται νὰ ζήσωσι μόνον διὰ τῆς παραγωγῆς τῶν ὀλίγων εἰδῶν, ἅτινα ὁ τόπος αὐτῶν παράγει, ἀλλ' ἔχουσι ἀνάγκην νὰ ἀνταλλάξωσιν αὐτὰ πρὸς ἄλλα, εἴτε πρὸς τροφήν, κατοικίαν καὶ ἔνδυσιν, εἴτε πρὸς συγκοινωνίαν, εἴτε τέλος πρὸς πνευματικὴν, ἠθικὴν ἢ ψυχικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον.

Οἱ οικονομολόγοι διακρίνουσι τέσσαρας φάσεις ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς συναλλαγῆς ταύτης τῶν ἀνθρώπων καὶ δὴ

1) τὴν οἰκιακὴν οικονομίαν

2) τὴν ἀστικὴν οικονομίαν

3) τὴν ἐθνικὴν οικονομίαν

καὶ 4) τὴν διεθνῆ οικονομίαν.

α) Ἡ οἰκιακὴ οικονομία ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀγροτικὴν παραγωγὴν. Οἱ ἄνθρωποι τ.ἔ. τῆς βαθμίδος ταύτης συναλλάσσουσι τὰ προϊόντα τῶν κόπων αὐτῶν ἐπὶ τόπου εἰς εἶδος, δι' ἀντιπραγματισμοῦ. Ἐχοντες τ.ἔ. ἀνάγκην ἐργατῶν πληρώνουσι αὐτοὺς δι' ἐλαίου, σίτου, ἀραβοσίτου, ὠῶν, γεωμήλων κλπ. ἢ, ἐπιθυμοῦντες νὰ προμηθευθῶσι σῖτον, ἀνταλλάσσουσι αὐτὸν πρὸς ἄλλους σιτοπαραγωγούς διὰ προϊόντων τῆς ἰδίας παραγωγῆς, οἷον ἐλαίου κλπ. Οὕτω καὶ οἱ ἐν Τροίᾳ Ἕλληνες, ὡς ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος (Ἰλ. Η 472), πρὸς ἀγορὰν οἴνου μετενεχθέντος ἐκ Λήμνου ἔδιδον οἱ μὲν χαλκόν, οἱ δὲ σίδηρον, οἱ δὲ δέρματα, οἱ δὲ βοῦς ὄλοκλήρους καὶ ἄλλα ἀνδράποδα.

Ἡ ἀνταλλαγή δ' αὕτη κατ' ἀρχὴν δὲν ἔχει χαρακτηρὰ τινα ἐμπορικὸν καὶ θεωρεῖται ἠθικὴ καὶ δικαία, γινομένη ὡς λέγει ὁ Ἀριστ. (Πολιτ. Γ' 13) «εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς κατὰ φύσιν αὐταρκειας». Ἐκ τῆς τοιαύτης ὅμως ἔκπαλαι ἀνταλλαγῆς οὕτω διεξαγομένης παρήχθη ἡ καπηλική, τ.ἔ. τὸ ἐμπόριον, διότι ἐξ ἀπωτάτων χωρῶν εἰσήγοντο ἀγαθὰ καὶ ἐξήγοντο ὁμοίως τὰ πλεονάζοντα. Ἐπειδὴ δὲ πάντα τὰ φυσικὰ προϊόντα δὲν ἦσαν, ὡς ἐκ τοῦ θάρους των, εὐμετακόμιστα, οἱ ἄνθρωποι ὠδηγήθησαν εἰς τὴν εὕρεσιν τοῦ νομίσματος διὰ προηγουμένου καθορισμοῦ τῆς ἀξίας ἐκάστου πράγματος χρησίμου σχετικῶς πρὸς ἄλλο, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπαιτουμένης δι' ἕκαστον ἐργασίας.

β) Ἡ ἀστικὴ οικονομία. Εἰς τὴν φάσιν τῆς ἀστικῆς οικονομίας αἱ συναλλαγαὶ ἀναπτύσσονται διὰ τῆς κατανομῆς τῆς ἐργασίας μεταξὺ ἀγροτῶν καὶ ἀστῶν, καὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐπαγγελμάτων. Πᾶσα ἡ οικονομικὴ ζωὴ συγκεντροῦται εἰς τὴν δημοσίαν ἀγορὰν (πλατεῖαν) καὶ τὰ ὄρια τῆς πόλεως εἶναι καὶ ὄρια συναλλαγῆς. Οἱ τεχνῖται παράγουσι ἐμπορεύματα δι' ὠρισμένους πελάτας, παρ' ὧν ἀναμένουσι τὰς παραγγελίας καὶ τὸ ὑλικὸν πολλάκις πρὸς κατασκευὴν. Οἱ ξένοι ἔμποροι ἀπομακρύνονται ἢ δυσκόλως γίνονται ἀνεκτοί, ὁ δὲ συναγωνισμὸς ἀπαγορεύεται.

γ) Ἡ ἐθνικὴ οικονομία. Κατ' αὐτὴν ἡ ἀγορὰ ἐκτείνεται μετὰ τῶν ἄκρων ὁρίων τοῦ κράτους, κυκλοφοροῦντων ἐντὸς αὐτοῦ τῶν ἐμπόρων, ἀπὸ ἀγορᾶς εἰς ἀγορὰν πρὸς πώλησιν τῶν προϊόντων τῶν ἐργαστασίων τῶν εἰς ἀγνώστους ἀγρότας καὶ μακρὰν εὕρισκομένους.

Τὰ ἔθνη προστατεύονται δι' ἑνὸς δικτύου τελωνειακοῦ κατὰ παντός συναγωνισμοῦ παρὰ ξένων κρατῶν καὶ ὀλιγώτερον δύναται νὰ διευθύνωνται τὰ μὲν παρὰ τῶν δέ. Ἐκαστον προσπαθεῖ νὰ παράγῃ τὰ ἀναγκαῖα δι' ἑαυτὸ καὶ νὰ ἐξάγῃ ὅσα δύναται εἰς τὰ ἄλλα ἔθνη, ἰδιαιτέρως δὲ τὰ περισσεύματά του. Αἱ κυβερνήσεις δὲ ὑποστηρίζουσι καὶ εὐνοοῦσι τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν καὶ ἀνάπτυξιν, διότι ἡ τε πολιτικὴ καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις βαίνουνσι παραλλήλως, τῶν μεγάλων νέων κρατῶν ἰδιαιτέρως ζηλοτύπως διαφυλαττόντων διὰ τοὺς πολίτας τῶν τῷ μονοπώλιον τῆς ἀποικιακῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Ἡ διεθνὴς οἰκονομία. Τὸ ὅτι ἕκαστον ἔθνος δὲν παράγει μόνον δι' ἑαυτὸ, συμβάλλει εἰς τὴν ἐπέκτασιν διεθνῶς τοῦ ἐμπορίου. Οὕτω πάντα σχεδὸν τὰ καταναλισκόμενα εἶδη τροφῶν ἢ ἐνδυμάτων πολλάκις προέρχονται ἐκ διαφόρων μερῶν. Τὰ ἔρια λ.χ. τῶν ἐνδυμάτων μας προέρχονται ἐξ Αὐστραλίας, μερικὸς σίτος ἐκ Ρουμανίας ἢ Σικαγού, ὁ καφὲς ἐκ Βραζιλίας, τὸ τέϊον ἐκ Κεϋλάνης, ἡ ζάχαρις ἐξ Ἀμερικῆς ἢ Τσεχοσλοβακίας, ἡ ὄρυζα ἐξ Ἰνδιῶν καὶ τὸ πετρέλαιον ἐκ Πενσυλβανίας· ἐφ' ὅσον δὲ τὸ ἐμπόριον ἐπεκτείνεται, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ συναλλαγὴ εὐρύνεται καὶ τὰ προϊόντα τῆς Ἑλλάδος, ὁ καπνός, τὸ ἔλαιον, αἱ ἐλαῖαι, ἡ σταφίς, ἡ σιγύρις καὶ ἄλλα μοναδικὰ ἀνταλλάσσονται ἢ ἐξάγονται εἰς ἄλλας χώρας, μὴ εὐμοιρούσας τοιούτων προϊόντων. Ἐκ τούτων χρυσὸς ἢ ἄλλα ἀντικείμενα εἰσάγονται καὶ οὕτως ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς συναλλαγῆς ἐπιτυγχάνεται καὶ περισσοτέρα παραγωγὴ τῆς σταφίδος ἢ τοῦ καπνοῦ κλπ.

8. Ἡ κατάστασις τοῦ ἐργάτου παλαιότερον καὶ σήμερον.

Ἐξετάζοντες τὴν θέσιν τοῦ ἐργάτου ἀπέναντι τοῦ ἐργοδότη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εὐρίσκομεν διαφόρους βαθμίδας ἐξελίξεως αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ρώμην καὶ εἰς πάσας τὰς γνωστὰς χώρας τὰ σπουδαιότερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα τῶν δημοσίων ἔργων ἐγένοντο διὰ τῆς μυικῆς καταβολῆς τῶν ἀπειραρίθμων δούλων, διότι δοῦλοι καὶ τὰς πυραμίδας τῆς Αἰγύπτου καὶ τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηναίων κατεσκεύασαν.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα ὁ δοῦλος βαθμηδὸν ἀπέκτησε δικαιώματα σημαντικὰ καὶ δὴ, τὸ σπουδαιότερον, ἀνεγνωρίσθη οὐχὶ ὡς κτῆμα τοῦ φεουδάρχου, ἀλλ' ὡς προσωπικότης, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Παρατηρεῖται τ.ξ. κατὰ τὸν μεσαίωνα τάσις τοῦ δούλου πρὸς ἀπελευθέρωσιν διὰ περιορισμοῦ τῶν ἀπολύτων πρότερον δικαιωμάτων τοῦ αὐθέντου του, μέχρις οὗ βραδύτερον εἰς τὴν νεωτέραν κοινωνίαν ὁ πρῶην δοῦλος καὶ «κολληγος» γίνεται ὑπάλληλος μισθωτός.

Ἡ τοιαύτη ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας τοῦ ἐργάτου εἶναι ἀποτέλεσμα καὶ συνδέεται στενώτατα πρὸς τὴν πρόοδον τῆς μεγαλοβιομηχανίας, ἥτις διὰ λόγους ἐπαρκείας καὶ ἐπιτυχίας ἐπέτρεψε τὴν συνεργασίαν ἐργάτου καὶ ἐργοδότη καὶ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐργασίας τῶν ἰκανωτέρων ἐκ τῶν ἐργατῶν. Ἡ τοιαύτη δὲ ἐπιτυχία τῶν ἐργατῶν, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν ἐκ

τῶν καταπληκτικῶς αὐξανομένων ἐφευρέσεων (τῆς τυπογραφίας, τοῦ τηλεγράφου, τοῦ τηλεφώνου κλπ.) ἐπελθοῦσαν ἐπικοινωνίαν αὐτῶν ἐπήνεγκε τὴν συνένωσιν καὶ τὴν βαθμιαίαν συνεργασίαν των, ἐξ ἧς οὗτοι, ἀποκτήσαντες συνείδησιν τῆς ἰκανότητός των ὡς ἀμάδων, κατώρθωσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἐν μὲν τῇ Ρωσσίᾳ νὰ ἐπιτύχωσιν αὐτοὶ νὰ διευθύνωσι βίᾳ τοὺς πρώην ἐργοδότας καὶ αὐθέντας των καὶ νὰ ἰδρῦσωσιν ἐπὶ νέων βάσεων καὶ ἀρχῶν τὴν σοβιετικὴν κοινωνίαν, εἰς δὲ τὰς ἄλλας χώρας νὰ ἐπιτύχωσιν ὅπωςδῆποτε ἰσοτιμίαν καὶ σεβασμὸν παρὰ τῶν ἄλλων τάξεων.

Ἐκ παραλλήλου τὸ ὑπαλληλικὸν προσωπικὸν τῶν τε δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν ἰδιωτικῶν, ἀποκτῆσαν βαθμιαίως ὁμαδικὴν συνείδησιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς προηγμένας χώρας, ἐξησφάλισε δι' ἑαυτὸ ὅπωςδῆποτε καὶ ὑποφερτὴν ζωὴν καὶ σύνταξιν καὶ κατοικίαν καὶ προστασίαν τῆς οἰκογενείας του καὶ μισθοληρίαν, ἀναγνωρισθὲν ὡς ἐλευθέρᾳ προσωπικότης, ἀξία παντός σεβασμοῦ. Ἀντιθέτως ὅμως εἰς τὰ ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα ἢ ἐνοῦσα σχέσις τοῦ ἐξυπηρετουμένου καὶ ἐξυπηρετοῦντος ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἐφήμερος καὶ προσωρινὴ καὶ διάφορος ἢ ἀμοιβή, ἐξαρτωμένη καὶ ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τοῦ ποιοῦ τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ὄρων, τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς κοινῆς γνώμης.

9. Ἐπίδρασις τοῦ οἰκονομικοῦ βίου ἐπὶ τὰ κοινωνικὰ ἰδρύματα.

Αἱ ἐκτεθεῖσαι οἰκονομικαὶ μεταβολαὶ τὰ μέγιστα ἐπέδρασαν καὶ ἐπιδρῶσιν ὁσημέραι πρῶτον μὲν ἐπὶ τὰ οἰκονομικῆς φύσεως ἰδρύματα, ἰδίᾳ τὰ τῆς παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, εἶτα δὲ ἐπὶ τὰς νομοθετικάς, πολιτικάς, ἠθικάς καὶ τὰς θρησκευτικάς ἀκόμη ἀντιλήψεις.

Ἰδιαιτέρως ἡ μετάβασις τῆς κοινωνίας ἐκ τῆς ἀπλῆς μικροβιομηχανίας εἰς τὴν μεγαλοβιομηχανίαν καὶ ἡ ἐκ τοῦ μικρεμπορίου καὶ μεικτοῦ «μαγαζιοῦ» εἰς τὰ μεγάλα καταστήματα καὶ τὰς ἐταιρείας, ἢ χρῆσις τῆς μηχανῆς καὶ τῶν διαφόρων ἄλλων ἐφευρέσεων ἐπήνεγκον ἀληθῆ ἐπανάστασιν εἰς τὴν προτέραν οἰκιακὴν ἑνασχόλησιν καὶ ζωὴν, ἣτις μετήνεγκε τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐργαζόμενα μέλη τῆς οἰκογενείας εἰς παντοῖα ἐπαγγέλματα ἐν τοῖς ἐργοστασίοις.

Ὁ ἐργάτης ἀφ' ἑτέρου παρασκευαζόμενος ὑπὸ τῆς πολιτείας εἰς εἰδικὰς τεχνικάς σχολὰς δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ζῆσῃ προηγουμένως ὡς «κοπέλλι», μαθητευόμενος ἐπὶ ἔτη πλησίον ἐνὸς τεχνίτου, ὡς προηγουμένως καὶ σήμερον ἀκόμη πολλαχοῦ συμβαίνει.

Ὁργανωμένοι εἰς σωματεῖα οἱ εἰς τὰ αὐτὰ ἐπαγγέλματα ἐργάται διεξεδίκησαν τελειότερον τὰ δικαιώματά των καὶ ἐπέτυχον τὴν πλήρη αὐτοτέλειαν των καὶ τὴν ἔνωσιν αὐτῶν μετὰ τῶν ἄλλων ἐργατῶν, οὐ μόνον τῆς αὐτῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ ἔθνους μὲ τὰσιν ἐνώσεως πάντων τῶν ὁμοτέχνων ἢ γενικώτερον τῶν ἐργατῶν τοῦ κόσμου.

Τοιουτοτρόπως ἡ ἐργασία ἀποκαθίσταται ὡς βασίλισσα διαρρυθμιστικῆ τοῦ ὅλου οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου.

Γενικώτερον τὰ οἰκονομικὰ ἰδρύματα ἔχουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κοινωνικῶν σχέσεων μεταξὺ ἀτόμων καὶ ἐθνῶν. Οὕτως ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ δύο ἐθνῶν ἐπιφέρει γνωριμίαν καὶ γενικῶς συμπαθητικὰ συναισθήματα μεταξὺ αὐτῶν, ἐξ ὧν αὐξάνεται καὶ ἡ μεταξὺ αὐτῶν ἐμπο-